

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Ter introductie

VOOR EEN UITGAVE MET DE KRACHT van zelfbeheersing als thema is deze editie van CDV onbeschaamd dik uitgevallen. Een conclusie zou al snel kunnen zijn dat dit boek, gemeten naar zijn uitgedijde aard, geen passende illustratie van het thema kan bieden. Aan de andere kant laat het nauwelijks verholen enthousiasme waarmee alle aangezochte auteurs zich op het thema hebben gestort, zien dat het nummer op paradoxale wijze wel in latente behoefte voorziet om juist de mateloosheid voorbij te komen.

* * *

Zowel in economische als culturele zin lijkt de samenleving in de greep te zijn van wat Harry Kunneman (hoogleraar sociale en politieke theorie aan de Universiteit voor Humanistiek) ‘het dikke ik’ noemt, de verontrustende uitvergroting van het autonome vrije individu.¹ In economische zin is deze

uitvergroting bijvoorbeeld zichtbaar in ongeremde expansiedrift, in de hebzucht van consumenten en producenten die uit zijn op maximaal gewin zonder meer. Dat er behoorlijke verborgen risico’s en lasten zitten aan dergelijke uitvergrotingstrategieën van het eigen ik, is onder meer met de financiële crisis goed duidelijk geworden. De vervolgvraag is dan uiteraard hoe de lasten en de lusten van de vrijheid in economische zin wel goed op elkaar kunnen worden afgestemd. In het eerste deel van de bundel *De kracht van de economie* (dat opent met een inleidende bijdrage van gastredacteur Peter Nijkamp) komt deze vraag aan de orde.

* * *

Economisch historicus Bas van Bavel laat in een mooie bijdrage zien dat een zeker maatschappelijk evenwicht cruciaal is voor economische groei. Zijn essay is te lezen als een verrassend eerherstel voor de ‘duistere middeleeuwen’ en een kritiek op al te optimistische verhalen over de Gouden Eeuw. Uit nieuw onderzoek blijkt bij-

voorbeeld dat tijdens de Gouden Eeuw en in de aanloop daar naartoe, het welzijn van de modale Nederlanders afnam in plaats van toenam, terwijl juist de periode van de elfde tot de dertiende eeuw model staat voor evenwichtige maatschappelijke verhoudingen.

President-directeur Hans Smits van het Havenbedrijf Rotterdams laat in zijn bijdrage zien dat hij in ieder geval niet hoopt dat we in tijden van economisch zwaar weer al te kritiekloos het Nederlandse poldermodel omarmen. Volgens hem ‘gaat dat ten onder aan stroperigheid’ en dat is uiteindelijk niet goed voor onze economische concurrentiekracht. ‘Regels en wetten beschermen datgene wat er is en richten zich niet op het benutten van kansen.’ Dit moet dringend anders, zo stelt hij. Invoering van eenvoudige besluitvormingsprocedures en de vorming van een overheids-nv moeten Nederland efficiënter en doelgerichter maken.

Minister Donner van Sociale zaken en Werkgelegenheid stelt daarentegen dat we voorzichtig moeten zijn alle heil van marktkrachten te verwachten. ‘De morele kracht van de markt? Die is er niet’, schrijft hij in deze CDV. Ze dreigt juist het verantwoordelijkheidsbesef uit te hollen dat voor het goed functioneren van de samenleving zo essentieel is.

* * *

Ook in culturele zin doet ‘het dikke ik’ zich gelden. In de vorm van assertieve zelfexpressie bijvoorbeeld, het zich breed maken ten koste van anderen. Uit behoefte aan controle en veiligheid verschanst het individu zich achter dikke muren, waarbij er voor de inbreng van de ander geen plaats is. Dit gaat ten koste van wat vanouds een kracht van Nederland wordt beschouwd: de cultuur van tolerantie. In een apart deel in deze CDV wordt de kracht van tolerantie op verschillende wijzen beproefd. Juist in de tijd waarin, in de woorden van gastredacteur James Kennedy, ‘gedogen te boek is komen te staan als een vorm van laf beleid’ kan inzicht in de kracht van tolerantie waardevolle bijdragen bieden aan een meer ontspannen samenleving. U vindt daar onder meer een bijdrage van Willem Schinkel, die tegen de tolerantie pleit omdat ze in de huidige context alleen maar gebruikt wordt om scheidslijnen tussen allochtonen en autochtonen te trekken en te bestendigen. Antoine Bodar, ook zeer kritisch over onze veel geprezen tolerantiecultuur, laat aan de andere kant zien hoe een wel goed begrepen tolerantie aan de basis staat van beschaving.

Anderen geven aan hoe een politiek van actieve tolerantie aan de basis staat van de democratie — zie bijvoorbeeld de bijdrage van Ineke Bakker in deze uitgave.

* * *

In deze uitgave treft u ook twee bijzondere interviews aan. Een tweegesprek tussen Paul Schabel en Wim van de Donk (in het tussendeel *De*

kracht van vrijheid in verantwoordelijkheid) en een verslag van ontmoeting tussen de rabbijn Abraham Soetendorp en predikant Ad Alblas. Uit het laatste interview blijkt onder meer hoezeer inperking van ‘het dikke ik’, het plaats maken voor de ander, moeite, opoffering, moed en wijsheid vraagt, maar ook hoe verbindend en hoopvol dit kan werken.

* * *

In de rubriek *De actualiteit van* aandacht voor de ideeën van de joodse denker Spinoza. Zelf in de ban gedaan door zijn gemeente, staat hij te boek als een voorvechter van een tolerantiecultuur en verdediger van vrijheid van denken en geloof. Henri Krop laat zien waarom hij ook christendemocraten zou kunnen aanspreken.

* * *

De boekenrubriek begint met een bespreking van het boek *Het verlangen naar cultuur* van Sjaak Koenis door Arie Oostlander en eindigt met een bespiegeling van redacteur Frank van den Heuvel over het boek van Hans Ludo van Mierlo, *Gepast en ongepast geld*. Zowel deze als de andere werken in de boekenrubriek bieden elk op eigen wijze zicht op wat de kracht van zelfbeheersing kan inhouden.

Jan Prij, *redactiesecretaris Christen Democratische Verkenningen*

Noot

-
- 1 Harry Kunneman (2005) *Voorbij het dikke-ik. Bouwstenen voor een kritisch humanisme*. Uitgeverij SWP: Amsterdam.